

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 16.

У Новом Саду, 30. октобра 1910.

Год. III.

САДРЖАЈ: Митрополијски учитељски збор. — Постанак „Шк. Уредбе“ од 1872. год. — † Никола Ђ Вукићевић. —
— Закони навика. — Цртице из експерименталне педагогије. — Учитељски зборови. — Допис. — Преглед књига. —
Белешке.

Митрополијски учитељски збор.

За последњих 25 година, одржано је три општа учитељска састанка. Прва т. зв. учитељска скупштина одржана је у Сомбору 1886. год. августа. На њој се радило око организације срп. нар. учитељства.

Друга учитељска скупштина одржана је у Вел. Кикинди 17. и 18. августа 1889. године. На њој се расправљало о школској уредби по предлогу саборског одбора 15-орице и по нацрту новосадског учитељског збора, а затим се прочитао и усвојио предлог и нацрт правила за оснивање фонда др. Ђ. На тошевића.

Трећа скупштина била је продужење вел. кикиндске, а одржана је у Ст. Бечеју, 4. и 5. априла 1890. На њој се саветовало о наставном плану, о школ. књигама, о училима, о забавишту и о хуманитарним заводима.

Прошло је, дакле, 20 година од последњег митрополијског учитељског збора и после тако дугог низа година, скоро чеврт столећа, ево ће се сад за који дан одржати, 5. (18.) и 6. (19.) новембра митрополијски учитељски збор у Новом Саду.

Историчару, који буде после нас разгледао шта се све у овом нашем времену урадило у корист школе, чудно ће мало бити, да се у народу где се сваки час истиче нека брига и старање о просвети, тако мало полагало на важност ових састанака. Но кад проучи и рад учитеља, видеће да су управо учитељи спасли целу ситуацију и сачували, да

сав рад на овој најпотребнијој грани народне просвете, на основној настави, не засни сасвим.

Покрет пре 14 година, за остварењем среских учитељских зборови, имао је између осталог и ту добру страну, да је одржавао везу између рада старијег и млађег нараштаја учитељског и тако посредно преносио на млађе нараштаје она предања учитељска, која су као своје начелне основе истакли наши некадашњи стари учитељски другови. Површан суд суди о нашим среским зборовима да немају стварне вредности, али добар познавалац школе и школских прилика, наћиће у томе раду зметак оваком импозантном скупу на којем треба да се групише и у склад доведе сав онај рад, све оне тежње, што су с времена на време истицане у круговима учитељским појединце и на тим среским зборовима. А кад се то сређено изнесе, даће целокупном учитељству нашем сведоцбу свести и разбора, да му је од свега другог преча и на првом месту просвета народна, препорођена у савременом напредном духу.

Споро се крећу наша просветна крила, али ипак полећу. И ако се једном и у нас пође тим правцем, да управна школска тела, не гледају у себи власт, него заштитнике сваке добре учитељске мисли, која је корисна по наш народни просветни напредак, можемо се надати, да ћемо и у овим, по нас, тешким школским приликама, ипак напред коракнути

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

школом и проветом. Овај садањи митрополитски збор има ту племениту задаћу, да нашем школском животу среди стварнији и правилнији правац. Да изнесе своје мишљење какву жели Школеку Уредбу.

Искусство које смо имали за последњих 40 година нашег самоуправног школског живота, поучило нас је многом чему. Та поука треба сада да нам буде извор из којег ћемо поцрпети темељно уверење, да наш просветни живот не може бити унапређен празним речима, него делом, да темељан рад школе и наставе тражи и темељно спремне раденике, али да такав сређен рад не може бити остављен на милост и немилост разних слабо просвећених елемената, које тек треба пуном енергијом задобијати за присталице праве просвећености, него да организовану раду на просвети, могу дати полета и стварне вредности само они људи, који су потпуно посвећени у тај веома тежак и сложен рад. У свајањем така основна начела у просвет-

ном раду, може раду на просвећености народној бити зајемчен прави успех.

Учитељство поздравља овај нов правац у уверењу, да се с њиме неће застати већ код првог покушаја. А да докаже да су његове тежње за оваким радом биле искрене и оправдане, заложиле све што најбоље у себи има да на оваку човечну и срдачну предусретљивост, одговори свесним, озбиљним и достојанственим радом, како би и себи осветлило образ, а и у наша просветна самоуправна тела, ушло трајна поверења у своје напредне назоре. А тако створеном снажном везом поверења, међу оба просветна чиниоца, представницима просветне управе и просветним радницима, да се што моћије приступи остварењу оних пророчких песникових поклича:

„Посејте њиву будућих дана,
Радите на њој са свију страна.
Рани нам треба брзога лека, —
Отвор'те извор сретнијег века!“

М.

Постанак „Школске Уредбе“ од 1872. год.

— Прилог раду српске омладине на просветном пољу. —

Реч пред стварањем новог школског закона.

(Наставак.)

III.

У 14. броју „Шк. Гл.“ изнели смо захтеве модерне педагогике, који се стављају у погледу учитељских и школских питања. Данаас почињемо са самим предлогом саборског школског одбора, да се види, шта се све хтело са стране српске омладине седамдесетих година да створи на пољу школства у нас. С друге стране доносимо паралелне параграфе школске „Уредбе“ од 17. јула 1872. онако како је она санкционисана, да се види, шта је све од предложених ствари ушло у закон. После овога донећемо и саму дебату у сабору, да се види, како је од овде изложенога предлога дошло до ове садашње уредбе.

Предлог и уредба гласе овако:

НАЦРТ

закона за српске народне школе.

По предлогу саборског школског одбора.

§ 1. Сваки Србин и Срипкиња православне вероисповести дужни су као родитељи своје или поверено им дете правосл. вероисповести дати настављати у науци, која је законом прописана за основну народну школу, било да га

УРЕДБА

за српске народне школе од 17. јула 1872.

ПРВИ ДЕО.

§ 1. Сви родитељи или заступници њихови дужни су своје или поверено им дете православне вере и српске народности слати у основну школу од 6 до 12 односно 15 година.

код куће поучавају или у јавну срп.-народну школу шаљу.

§ 2. Сваки родитељ или заступник му, дужан је своје или поверено му дете слати шест година у основну, а за тим три године дана у недељну школу.

§ 3. Пре навршене 6-те године не прима се ни једно дете у срб. нар. основну школу, већ ако му само 3 месеца дана не достају.

§ 4. Родитеље или њихове заступнике, што дете, које је дужно поћи у школу, од школе задржавају, има на испуњење ове дужности озбиљно опоменути месни српски школски одбор.

Остане ли ова прва опомена без успеха, то ће их исти одбор за први мах казнити новчаном глобом од 50 нов., за други мах са 1 фор., за трећи са 2 ф., а за четврти са 4 ф. у корист месне српске школске благајнице. При даљем упорном неиспуњавању ове дужности властан је месни срб. школски одбор највишу глобу непрестано удвојавати.

§ 5. Наредба главне управе срб. нар. школа одредиће, случајеве у којима се дете привремено или стално разрешава од полагања школе.

§ 6. Трговци, занатлије и господари не могу ни једно дете у службу узети, док исто школском сведоџбом не посведочи, да је бар 4 године дана ишло у основну нар. школу. Поменути су дужни као и родитељи своје шегрте или слушчад 3 године дана у недељну школу редовно шиљати, и носе на себи исту одговорност као и родитељи.

§ 7. Од посећивања недељне школе ослобођена су она деца, која из основне школе пређу у грађанску, реалку или гимназију, по само онда, ако се у тим средњим школама уче најмање две године дана.

ПРВИ ДЕО.

О срб. нар. основној школи.

§ 8. Сви Срби правосл. вероисповести у опсегу своје црквене општине сачињавају једну школску општину.

§ 9. Свака така срб. школска општина дужна је чим има 50 за школу одрасле деце, да држи за њих школу и учитеља. Један учитељ обучава највише до 80 деце. Пређе ли број школске деце 100, дужна је школска општина узети још једног учитеља, пређе ли

§ 2. Пре навршене 6-те године не може се ни једно дете у основну школу примити.

§ 3. Родитеље или њихове заступнике, који задржавају дете од школе, које је дужно ићи у школу, има озбиљно да опомене месни српски школски одбор, да испуне ову дужност. Остане ли ова прва опомена без успеха, то ће их исти одбор за први мах казнити новчано са 50 нов. за други мах са 1 ф. за трећи са 2 ф. а за четврти са 4 ф. у корист месне српске школске благајнице.

Остане ли пак и највећа глоба без успеха, онда ће бити дужан школски одбор, да о томе извести претпостављену школску власт, која ће некаки од надлежне власти, да се таквом детету постави старатељ, који ће водити бригу, да дете у школу иде.

§ 4. Наредба главне управе срп. нар. школа одредиће случајеве, у којима се дете привремено или стално разрешава од полагања школе.

§ 5. Родитељи или њихови заступници дужни су децу у време школе редовно слати у школу.

Главна управа срп. нар. школа означиће у особитој наредби случајеве, који правдају изостанак од школе.

§ 6. За све неоправдане изостанке одговорни су родитељи и њихови заступници: месни школски одбор казниће их први пут строгом опоменом, други пут пак за један неоправдан изостанак глобом од 20 нов. за сваки даљи изостанак глобом од 10 нов. више, у корист месне школске благајнице.

§ 7. Родитељи или заступници њихови могу своју или поверену им децу настављати код куће или у другим јавним и приватним заводима, само су у том случају дужни месном школском одбору поузданом сведоџбом доказати, да им се дете у свима наукама наставља, које су уредбом одређене за српске народне школе.

Деца, која се код куће настављају, дужна су из свију прописаних предмета пред дотичним учитељима којег сходног јавног наставног завода јавно испитити; она пак деца, која су се у другом јавном или приватном заводу учили, дужна су тај испитити само из српског читања, отаџствене и српске повеснице.

§ 8. Свака српска црквено-школска општина, дужна је, чим има 30 за школу одрасле деце, да држи за њих школу и учитеља.

број школске деце 160, дужна је узети и трећег учитеља, и тако на сваких 80 деце по једног учитеља више у толико исто одељених школских соба.

§ 10. Српске школске општине са мање од 50 за школу дорасле деце, ако не могу саме за себе, дужне су, да држе школу у заједници са најближим срб. школским општинама, но ако су такве општине преко по сата хода раздалеко, имају за школску децу уз школско здање наредити ноћиште и потребну храну, иначе дужна је така школска општина у својој средини држати удешену школску собу, а заједнички учитељ ће на изменце долазити, те децу барем сваки други дан поучавати, све док се не би редовно школа отворила.

§ 11. Свака школска општина, када би имала мање од 40 за школу способне деце, а не би но $\frac{1}{2}$ сата била удаљена од општине, која имаде већ своју школу, ако нема довољно сретстава, да си својом снагом издржава школу, може тражити, да се у ту школску општину уврсти, ако се тим не би повећали школски трошкови оне општине, која већ имаде своју школу, или, ако се увршћена општина обвеже, да ће то увећање из свога извора подмирити.

§ 12. Окружни школски одбор властан је такову општину, ако она то не би сама поискавала у оближњу школску општину уврстити у колико не би општина, што је увршћена на њу спадајућим §-ом 11. поменутисув ипак школских трошкова сама подмирити могла, подмириће се исти из клирикалног школског фонда. Ова припомоћ не крњи право самоуправе првобитне школске општине.

§ 13. Када услед тога, што су две или више општине у једну школску општину уврштене принос, кога једна од уврштених општине има приносити на издржавање заједничке школе, буде већи, но што би био у оном случају, када би иста општина сама своју школу издржавала, разрешиће окружни школски одбор таку општину из заједнице и упутиће је, да држи самосталну своју школу.

§ 14. Окружни школски одбор решиће таке заједнице и онда, ако се искаже, да деца због рђавих путова, или других помесних сметња несу у стању да заједничку школу походе.

§ 15. У општинама, које несу у стању ни да самостално своју школу издржавају нити се по растојању и пределним препрекама могу

Један учитељ обучава највише 80 деце. Пређе ли број школске деце 80, дужна је општина узети још једног учитеља; пређе ли број школске деце 160, дужна је узети и трећег и по том размеру умножавати и даље број учитеља у толико исто одељених школских соба.

§ 9. Српско-школске општине, са мање од 30 за школу дорасле деце, ако не могу саме за себе, дужне су да држе школу у заједници са најближим српским црквеним општинама, ако нису више но $\frac{1}{2}$ часа (сахата) хода удаљене, иначе је свака така општина дужна држати у својој средини за наставу удешену школску собу, где ће заједнички учитељ на изменце поучавати децу, све док се не отвори редовна школа. Учитељ има, кад полази школу, подвоз или накнаду за подвоз.

§ 10. Свака црквено-школска општина, која би имала мање од 30 за школу способне деце, а не би била удаљена више од $\frac{1}{2}$ часа хода од општине, која имаде већ своју школу, ако нема довољно сретстава, да својом снагом издржава школу, може тражити, да се у ту школску општину уврсти, ако се тим не би повећали школски трошкови оне општине, која већ имаде своју школу, или ако се увршћена општина обвеже, да ће то увећање из свог извора подмирити.

§ 11. Епархијски школски одбор властан је такову општину ако она то не би сама поискавала, уврстити у оближњу школску општину. У колико увршћена општина не би могла подмирити у §. 8. поменути сувишак школских трошкова, који на њу спада, подмириће се исти из фонда, који је на то одређен; ова припомоћ не крњи право самоуправе првобитне школске општине.

§ 12. Кад с тога, што су две или више општине састављене у једну школску општину принос, који једна увршћена општина има давати на издржавање заједничке школе буде већи, но што би био онда, кад би иста општина издржавала сама своју школу, разрешиће епархијски школски одбор таку општину од заједнице, и упутиће је, да држи самосталну своју школу.

§ 13. Епархијски школски одбор разрешиће од таке заједнице и онда, ако се покаже, да деца због рђавих путова или других помесних сметња не могу да походе заједничку школу.

уврстити у оближњу школску општину, а имају до 30 за школу дорасле деце, обучаваће ту децу месни парох уз награду, коју ће му одредити окружни школски одбор.

§ 16. Свака српска школска општина дужна је, да има за своју школу (школе) за наставу и здравље деце згодно школско здање и у њему потребни број школских соба, уз то место за дечије игралиште и гимнастику и школску башту.

Општина која нема своје школске зграде, или ако је има па је недовољна, има се постарати да за што краће време или нову зграду назида или стару по потреби рашири и оправу.

Главна управа срб. нар. школа издаће упутство и планове за зидање и оправу школских здања.

§ 17. Срб. нар. основна школа траје 6 година са 6 годишњих течаја.

§ 18. Наставни предмети срб. нар. основне школе јесу:

- 1.) Наука хришћанска.
- 2.) Српски језик.
- 3.) Земљопис.
- 4.) Отачественица са повесницом српског народа.
- 5.) Рачун и геометријско обликословље.
- 6.) Природопис и природословље.
- 7.) Права и дужности грађана.
- 8.) Наука о чувању здравља.
- 9.) Практично упутство у пољоделству и вртарству.
- 10.) Појање и певање.
- 11.) Краснопис и цртање.
- 12.) Обична војничка гимнастика за дечаке.
- 13.) Ручни радови за девојке.

§ 19. Главна управа срб. нар. школа, пошто саслуша мијења учитељских зборова, зборова учитељских школа, окружних школских одбора, издаће учевни план, распоређење наставних течаја у разреде на једног или више учитеља, означити број и каквоћу учевних књига и наставних сретстава.

§ 20. По том општем учевном плану зготовиће месни школски одбор, односно месни учитељски збор пре почетка сваке школске године распоред предавања, у својој школи, у ком ће јасно означити, којим редом, у који школски дан, у сваки школски час, шта поедују учитељи и ученици, и поднеће тај распоред пре почетка сваке шк. године, окруж-

§ 14. У општинама, које нити су кадре самостално издржавати своју школу, нити се по растојању и пределним сметњама могу уврстити у оближњу школску општину, а имају до 30 за школу дорасле деце, обучаваће ту децу месни парох, са платом, коју ће му одредити епархијски школски одбор.

Но таки парох — учитељ дужан је сходно условима изложеним у §. §. 58. 59. 61. и 62. ове уредбе учитељску диплому имати.

§ 15. О васпитању деце салашких становника, дужна је бригу водити она општина, којој салаша припадају, и то прво или подизањем редовних салашких школа, или где редовне школе не би биле удесне с тога, што су салаша удаљени и раштркани, постављањем учитеља, што путују.

§ 16. Свака српска школска општина дужна је имати за наставу и здравље деце удесну школску зграду и у њој потребни број школских соба, осим тога место за дечије игралиште, за гимнастику и школски врт (башту).

Општина, која нема школске зграде своје, или је има, али је недовољна, треба да се побрине, да за што краће време или назида нову зграду, или стару по потреби рашири и оправу.

Главна управа срп. нар. школа издаће упутство и планове за зидање и оправку школских зграда. А тако исто и наредбу о школском наметају и учевним сретствима.

§ 17. Српска народна основна школа траје 6 година, са 6 годишњих течаја.

§ 18. У српској народној основној школи уче се ове науке и вештине:

- 1.) Наука хришћанска;
- 2.) Српски језик и црквено-словенско читање и разумевање,
- 3.) Земљопис,
- 4.) Отачественица са повесницом српског народа,
- 5.) Рачун и геометријски облици,
- 6.) Природопис и физика.
- 7.) Права и дужности држављанске (државних грађана).
- 8.) Наука о чувању здравља.
- 9.) Практично упутство у пољоделству, вртарству, свиларству, и пчеларству.
- 10.) Појање и певање,
- 11.) Краснопис и цртање,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ном школском одбору на увиђење, и ако окр. шк. одбор до почетка шк. године не учини нађ никаква приговора, сматраће га месни школски одбор, односно месни учитељски збор за добар и отпочеће по њему предавање.

§ 21. Наставни метод има се свуда прилагодити годинама и степену развитка на ком су ученици, те постепеним напредовањем у појединим знањима и вештинама уједно свестрано развијати снаге ученика, у дисциплинарном поступку пак служити се сретствима која поправљају ученика.

§ 22. Главна управа срб. нар. школа има се постарати, да се потребне школске књиге према стању појединих наука новим књижевним језиком и правописом што скорије напишу.

§ 23. У срб. нар. школама употребљавају се оне учебне књиге, које главна управа срб. нар. школа пропише, а од верозаконских књига оне, које св. синод на предлог исте управе одобри.

§ 24. Све наставне предмете у срп. нар. основној школи предаје учитељ (учитељка), и има се при томе придржавати наредбе и прописа главне управе срб. нар. школа.

§ 25. При поуци у женским радовима има се ићи на то, да се женска младеж учи поглавито реду чистоти и разумном домаћем газдовању. Из ове поуке искључују се уметнички и луксузни радови.

§ 26. Месни шк. одбор има се састарати, да се за потпору поуке у женским радовима образују из пријатељица школе, женске задруге. Такве задруге имаће право давати мњења при избору учитељке за женске радове и у стварима, које се односе на ову поуку.

§ 27. Трошкове око поуке у женским радовима дужни су подмиривати дечији родитељи, а за најсиромашније ученице подмириваће тај трошак месн. шк. благајница.

§ 28. За наставу ученика у пољоделству и разним струкама вртарства, имају се употребити тамо где већ постоје, школски вртови, а где их још нема, дужна је општина да свим могућим сретствима настоји, да се исти што пре подигну. Месни шк. одбор има се састарати, да се за ту обуку најпотребнија оруђа обделавања набаве.

12.) Обична гимнастика за све, а војничка за дечаке,

13.) Ручни радови за девојке.

§ 19. Главна управа срп. нар. школа саслушавши мишљење учитељских зборов, зборов, учитељских школа, епархијских школских одбора, издаће учевни план, распоредиће течаје по разредима на једног или више учитеља, означиће, колико ће бити школских књига и каквих, а тако исто и наставних сретстава.

§ 20. По том општем учевном плану зготовиће месни учитељски збор, а где овога нема месни школски одбор пре почетка сваке школске године распоред предавања у својој школи, у ком ће јасно означити, којим редом, у који школски дан, у сваки школски час, шта послују учитељи и поднеће тај распоред 4 недеље пре почетка сваке школске године епархијском школском одбору на увиђење, и ако исти до почетка школске године не учини нађ никаква приговора, сматраће га месни школски одбор или месни учитељски збор за добар и почеће предавање по њему.

§ 21. Наставни метод има се свуда прилагодити годинама и ступњу развитка, на ком су ученици, те поступним напредовањем у појединим знањима и вештинама уједно и свестрано развијати снаге ученичке, у дисциплинском поступку пак служити се сретствима, која поправљају ученика.

§ 22. У срп. нар. школама употребљавају се оне школске књиге, које пропише главна управа срп. нар. школа, а од вероисповедних књига оне, које одобри св. Синод на предлог исте управе.

§ 23. Све наставне предмете у срп. нар. основној школи предаје учитељ (учитељица) и има се при томе придржавати наредбе и прописа главне управе срп. нар. школа.

§ 24. При поуци у женским радовима има се ићи на то, да се женска омладина учи поглавито реду, чистоти и разумном кућењу.

Поуку у женским радовима, где има учитељица, која предаје и друге наставне предмете, има вршити ова, и где такве нема, ту треба поставити засебну учитељицу за ручне радове.

(Наставиће се).

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,

умир. управитељ ери. учитељске школе у Сомбору.

Наш стари Песталоци испустио је своју душу и отишао Богу на истину, да прими небесну награду за свој вредни рад.

Обично се о мртвима говори само оно што је добро и лепо остало из њихова живота, док се о њима за живота говори и пише свакојако. И Вукићевића је то исто постизало. Он, пун племенитих идеја, пун ентузијазма за добро школе, имао је да поднесе често и прекоре. И то прекоре баш из оних кругова, који су под његовом руком били. Је ли то било оправдано?

Пре по столећа, кад је на западу нагло почео да се развија школски живот под утицајем нових педагошких идеја, допрла је та струја и до нас. У добар час имали смо тада човека научно спремна, пуна енергије, тачна, одређена правца, којем је у део пало, да поведе препорођај наше школе. То је био пок. др. Ђ. Натшевић. Но теорије које је он заступао и широко, требало је у пракси примењивати. У препарандији се у то доба нашао случајним путем Вукићевић, који се баш није с великим одушевљењем примио те професуре, јер је њега вукло срце да ступи у свештенички чин, али му се то измакло пуким случајем.

Младог Вукићевића задобија Натшевић за своју идеју, и овај, и ако у први мах приговара, да се сав терет рада оставио на њему, ипак постепено улази у посао у такој мери и таквом вољом, да постаје ентузијаста за свој рад и позив. Но како је он већ извесним правцем васпитан и образован у духу богословском, то се при проучавању западних педагога, лако сирџатељно са назорима оних школских људи, који су давали надмоћ у својим назорима богословском правцу, често у јачој мери него што је по саме напредне васпитне идеје пробитачно. Тако и видимо чак и после 2—3 десетине година таког рада, да Вукићевић са неописаним одушевљењем говори о Фелбигеру, Харнишу, Келнеру,

Коменском и Песталоцију, али од ове двојице прихваћа само оно, што је богословског правца, а о Русоу неће ни да чује.

Задахнут таквим образовањем и упућен том струјом, он не промерава сувремену вредност таквих начела, и не рачуна са духом времена, напретком и развићем друштва, него још увек проповеда правац под утицајем тог својег уверења и нараштајима пониклим у новијем духу времена, под утицајем новијих друштвених захтева. Та публика не схваћа језгро његова становишта и долази с њиме у противност, у толико пре, што он ситуацијом прилика, долази на така нетакнута места, са којих му се даје прилика да и остварује оне погледе које је у теорији заступао. Членици са којима ради и помоћу којих покушава да оствари своје назоре, не познају у опште значај таквих погледа, а још мање разлику између тадашњих Вукићевићевих погледа, и тадашњих сувремених напредних захтева школе и њених раденика и у уверењу, да је становиште опште признатог педагога суремено, допушта да овај даје живота и таквим установама као што су н. пр. дисциплинарна правила за учитеље.

Борба учитељства против подјармљивања, развија се до најширих димензија, и у таком огорчењу заборавља се, да је Вукићевић осим овог неисправног становишта у погледу спољашњег уређења школе, имао и своје исправно становиште у погледу унутрашњег уређења њеног.

И како се такво расположење развијало у учитељству кроз више десетина година, за које је време и Вукићевић заморен заостао иза сувременог научног становишта у педагогици у опште и методици посебно, то се заборавило, да је он за прве половине свога рада био управо најглавнија снага, која је кретала цео строј при обнављању наше школе.

И тако је врли покојник у уверењу да су његове идеје, његово становиште, исто тако исправни и после 50 година, као и у пуном животу, пуној снази његова рада, сâм много допринео томе, да се на његове појмове почело устајати са свију страна, док није отишао у заслу-

жени мир. Но сав тај процес пречишћавања не умањује значај његова рада и његових заслуга по препорођај и развитак наше школе и народне просвете, јер је Вукићевић у позном добу својег живота и рада, само тако могао својем становишту стварати шира поља, што се осим њега, тако рећи нико од меродавних фактора није никако забавио ни у минимуму с потребама школе и наставе. С тога тежина греха због заосталости и слабог рада наших школа, не лежи на њему, него на оним круговима, који се нису старали да стару и конзервативну снагу Вукићевићеву замену свежијом и напреднијом снагом, која би дала школи и народној просвети сувремена полета, којим је била већ у велико пошла још пре чеврт столећа основна настава у напредних народа.

*

Пок. Вукићевић умро је на Митров дан у 8 сах. у вече у 80. год. живота. Сахрањен је у четвртак 27. (10.) новембра после подне. На укуп се слегао многобројан свет. Многи поштоваоци његова рада и ученици његови испратили га до хладна гроба. Како је почела киша падати, то се спрштајни говори нису могли извести како је по програму било одређено, него су сви говорници опростили се с нима одмах после опела. Говорио је умировљени прсф. богословије и некадашњи катихета и прсф. срп. учит. школе ссборске Герасим Петровић, праштајући се с нима као некадашњи члан прсф. колегијума, др. В. Ђисаловић гл. шк. референт у име Шк. Савета; Љуб. Лотић бачки епарх. шк. надзорник у име бачких школа и учитеља; А. Раѓађанин умир. упр. в. дсв. у Н. Саду, као један од најстаријих његових ученика; П. Терзин, упр. учит. шк. у Ссбсру, у име тсг завода; Јов. Благојевић, упр. в. девојачке школе ссборске, у име тсг завода; Стеван Арсенивић, умировљени учит. ссборски, у име учитеља и ссборских школа ссборских и синши учитељ а сад јеромонах Стефан Иливић из В. Кљинде. За покојником су издали посмртнице: прсф. збор. срп. учит. школа у Ссбсру, срп.

виша дев. шк. у Сомбору и срп. учит. збор осн. школа у Сомбору.

*

Тако је догорео пламичак негда јаке буктиње, која је на све стране по народу српском просипала светле зраке просвете и напреднија живота. Тако је одлетела душа, која је својим богоугодним и примерним животом и хришћанским врлинама украшена, заслужила да буде прихваћена у загробном животу еванђелским покличем: „Уђи у радост Господа својега!“ Нека је слава вечно Николи Ђ. Вукићевићу!

Закони навика.

(Свршетак.)

У краткој автобиографији Дарвиновој има једно место, које је већ много пута цитирано, и које ћу још сад и ја навести, јер има везе с нашим разговором. Дарвин каже: „До 30. године мога живота, или чак и доцније, многе литерарне облике читао сам с великом насладом; још кад сам био ђак са слашћу сам читао Шекспирове списе, а нарочито његове историјске драме. Слике, у колико се сећам, причинавале су ми такође велику насладу, а музика још већу. Али ево већ неколико година како ја нисам више у стану прочитати ни један стих. Ту скоро ја сам спет прсбао да читам Шекспира, но он ми се учинио толико досадан, да ми је било одвратно, досадно. Исто тако, ја сам изгубио сваки укус према сликама и музици... Мој дух као да се претворио у неку машину, која премеће накупљена факта и изгачи из них опште законе; но ја не могу да разумем по чему је то изгачало апрофити само свих делова мозга, од којих сваки заслужује свој ред. Ако си ја морао писати почети мој живот, постанко си себи за правило: да најмање један пут ведељео читам што било из уметничке литературе, и да помало слушам музику; и та тај начин сада апрофити делати мојега мозга, моје сили, били си сачувати свадарсти уостреси. Губитак тих наслада јесте губитак среће,

који се може штетно показати на расуђивању, и — што је вероватније — који се штетно показује на моралном карактеру, услед ослабљене емоционалне стране наше природе“.

У младости сви ми намеравамо да спојимо у себи све, што нас може начинити свестрано образованим људима, пре него што нас зграби општи разрушитељ. Ми желимо и надамо се да ћемо увек бити у стању да се наслађавамо појезијом; да ћемо све боље и боље разумевати живопис и музику, да ћемо за навек сачувати свезу с духовитим религиозним идејама, и у исто време да нећемо бити са свим непознати и са главнијим философским погледима својега доба. — Све то, велим — ми желимо кад смо млади! Но код колико мушкиња и женскиња средњега доба дешавају се те искрене и ватрене наде? Без сумње у, релативно, мало њих, и закони навика показују нам по чему је то тако. Некоји интерес према свима тим стварима појављује се, раније или позније, у сваком човеку; но ако тај интерес не добије постојано одговарајућу храну онда он, место да се начини моћном и непроменљивом навиком, вене и ишчезне, благодарећи супарништву других, свакодневно подржаваних интереса. Ми сами себи спремамо судбину Дарвинову, упорно остављајући без довољне пажње оне потребне услове за развитак интереса. Ми само говоримо себи: „Ја ћу се, са свим, наслађивати појезијом и читати много уметничких прсизвода. Ја ћу у себи подржавати љубав према музици, читаћу све нове истакнуте књиге, сачуваћу живе своје више духовне захтеве“ и т. д. — Али се за то не прихватамо озбиљно, не почињемо одмах те намере привојити у дело. Ми заборављамо да свако благо, коме треба тежити, може бити добивено само ценом свакодневног појачавања. Ми све одлажемо и одлажемо док већ не буде у опште са свим допкан. А међутим десетину минута, сваки дан посвећених појезији, читању духовних производа или размишљању, и два-три часа удељених недељно музици, живопису или философији, били би довољно за извр-

шење наших жеља — али при том услову: ако би почели овог часа и не би чинили никакав прекид. Ко бежи од тога потребног труда и боји се малог свакодневног напрезања, тај убија сам у себи своје више способности. Ви ћете добро учинити ако у згодни момент проговорите о томе са својима старијима, а најбоље са најстаријим ученицима.

У доцнијем животу човек се измени према томе, вежба ли се он у извесном правцу или не. Недавно су посетили нас овде у Кембриџу неколико свестрано образованих Индијанаца, који су отворено изказивали своја мишљења о животу и философији. Некоји од њих говорили су ми да на њих производи врло тежак утисак изглед нашег лица, које стално изражава неку напрегнутост и бојажљивост, а тако исто ружна и наказна наша позитурa коју заузимамо кад седимо. „Ја не разумем — рекао је један од њих — како ви можете да живите, не дајући целог дана ни једног минута миру и размишљању! У нас, Индијанаца, је непроменљиви обичај свакодневно, најмање по пола часа удаљити се на само, дати свима мишићима одмора, регулисати дисање и размишљати о питањима вечности. Свако индијанско дете навикава се на то још од самога раног узраста“.

Резултате таквог васпитања није тешко било опазити по телесном спокојству и слободном опхођењу, а тако исто и по чудновато одмереном изразу лица и потпуном достојанством манира ових житеља Истока. Мени се на силу наметала мисао, што моји земљаци сами лишвају свој карактер прекрасне и врло важне црте. Колико американских родитеља или учитеља говоре својој деци да ублаже оштри глас свој, да не напрежу узалуд своје мишиће, да буду потпуно мирни кад седе? — Једва један од хиљаде, или чак један од 5000, ако на то пазе! А међутим, стално прекомерно напрезање и покрет мишића, као и израз лица, утиче на унутрашње духовно стање, и на тај начин наноси свој нацији врло знатну штету.

Ја молим вас учитеље да озбиљно промислите о овоме. Може бити да ћете

ви бити у стању потпомоћи то, да младо покољење Американаца може тежити ка бољим личним идеалима.

Као пето и последње правило ја бих завео ово: чувај у себи живу способност и тежњу ка труду, макар и малим свакодневним добровољним вежбањем; тојест, показуј систематички херојизам и у ситуацијама потребним за тебе; ради сваки дан тако што год, макар само ради тога, да се при наступању праве нужде не осетиш слабим и неприпремљеним. Такву врсту аскетизма можемо упоредити са осигурањем које плаћамо за свој дом и имовину. Новци, које трошимо на осигурање не доносе нам никакве користи, и могу нам никад и не донети, али ако се код нас деси пожар, осигурана сума избавља нас од пропасти. То исто може се применити на човека, који је свакодневним вежбањем навикао себе да сконцентрише своју пажњу, да енергично располаже својом вољом, и да показује самоодрицање у непотребним стварима. У средини општег опадања, он ће се уздићи, слично каквој постојаној кули, кад се много нежни људи растуре, као мекне на ветру.

Мени су чинили прекоре да ја, ко бајаги, јако истичем значај старих навика, и да — по мојој теорији — добивање нових, а нарочито изненадних, промена и начина опхођења, изгледа немогуће. Кад би ти прекори били основани, онда би тим, наравно, био потписан приговор и мојој теорији, јер, ма како да се ретко дешавају изненадна опхођења, она се ипак несумњиво догађају (бивају). Али ја не налазим да се закони које сам ја изложио, не слажу чак и са самим неочекиваним променама карактера. Ја сам намерно истицао да је могуће усвајати нове навике, али да као неопходни услов за то служи готовина нових стимула и нових побуда. А ове друге сретале се у животу у многоме и по каткад бивају свезане са опитом, који показује такав моћан преображавајући утицај, да сви појмови човека о вредностима, и сав његов поглед на свет, мења се из основа. У таквим случајевима човек кида са својим старим навикама, и, ако нови

мотиви продуже дејствовати, у њему се образују нове навике, тако да он изгледа као препорођен.

Сва ова факта ја потпуно признајем, но она ни у колико не мењају опште законе навика; и изучавање услова душевне делатности с физиолошке стране у опште, опет остаје главним савезником практичног морала. Пакао, који нас очекује у загробном животу, о коме нам говоре богослови, није гори од пакла који ми сами створимо себи на овом свету, васпитавајући свој карактер у лажном правцу. Кад би деца могла себи представити како она брзо постају присто живим комплексом навика, она би обраћала већу пажњу на своје владање у опом добу, кад су она још пластична. Наша судбина наводи се у нашим сопственим рукама, и била она добра или рђава, ми никад не можемо доцније потпуно изменити оно, што је раније учињено. Нема таквог добротелног поступка ни порока, који не би оставио у нама, ма и најмањи траг. Пијаница Риш у комедији Деферсоновој, после сваке нове пијанке извињава се говорећи: Ово је данпут нећу да рачунам. Но што он може не рачунати, и милостиви Господ може му решити овога пута такође не рачунати, али опет ово ће му бити забележено. У дубини нервних ћелијаца и влакана рачунају га малим; они га односе и придружују с другима, да би се њиме користили против Риша при првој новој саблазни. Изражавајући се научном строгашћу, ово се може казати: од онога што ми урадимо, ништа не може бити са свим изглађено.

Разуме се, овај случај има како добру, тако и ружну страну. Серија појединих пијанака начини нас сталним пијаницама, но, с друге стране, таква серија богатих дела и часова рада чини нас без мане у моралном погледу, начини нас ауторитетима и специјалистама у практичним и научним областима. Ако се младић паметно користи сваким часом свога раднога дана, онда он може да буде без бриге о крајњим резултатима свога васпитања, ма које врсте оно било. Он може бити дубоко убеђен да ће се

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

једног лепог дана он појавити међу највреднијима од својих другова по професији. У ситуацијама свакодневног рада, у њему се неприметно израђује способност да суди правилно о свему, што долази у област његова рада, и та способност постане његово благо, кога се он никад не може лишити. Ову истину требало би пораније саопштавати младим људима. Неупознавање с њом, може бити, породило је у младежи, која тек ступа на тешки пут, већу бојажљивост и малодушност, него сви остали узроци укучно узети.

Ђ. Којић.

Београд, августа 1910.

ЦРТИЦЕ ИЗ ЕКСПЕРИМЕНТАЛНЕ ПЕДАГОГИЈЕ.*

Од Др. Паје Радосављевића.

VI.

Развиће тежње и воље: Развој воље један је у опће од најтежих проблема у дечијем развићу. Најглавнија стања у развићу воље све до данас покривена су тамним велом. А „васпитање воље“ знаде се, да је једна од најглавнијих ствари у образовању. Прелазни штадији покрета, који не носе карактер воље (рефлекси) изванридно су суптилни. Др. Прајер је тога мишљења, да се воља врло рано јавља, јер он и покрете држи као акте воље, који за сигурно нису то.

Глад на прилику има карактер нагона, а нагон (инстинкт) је природени поређај осета и покрета, спојен са неугодношћу. Глад повлачи собом извесне осете; с овима су спојени осећаји и на темељу природеног апарата чини покрете, који су подређени овим осећајима. Ну, глад, као нагон, нема карактер вољине радње; он собом не повлачи почетка никакво активно кретање. Сито стање врло лако повлачи за собом активне покрете. Дете кад је сито, пушта сису или боцу, из које пије.

Елементи вољине радње у одраслог човека и детета: Из

* Овде се наставља овај рад који је прекинут у 24. бр. „Шк. Одјека“ од 1906. г., стр. 380.

овога се врло лако може закључити, да дете на почетку не може имати воље. За одређење вољиних елемената, морамо се држати самог акта воље. Јер свака воља (хтење) огледа се у акту, делању. Само онде, где постоји акт (радња) очитује се воља.

Овај акт може бити спољашњи и унутрашњи. Спољашњи је покрет, а унутрашњи је онда, када је сврха воље чисто унутрашње природе, чисто психичног карактера, ако на прилику тражимо неку представу или испитујемо какав проблем, или ако извађамо какав суд, или ако настојимо, да уклонимо какав афекат.

Са психолошког гледишта воља је увек сума психичких појава, које претходе каквом унутрашњем или спољашњем акту (радњи), а који се од дотичног човека извађа свесно.

Сума унутрашњих појава, које дотични човек свхаћа као радњу, образује елементе вољине. Свакој радњи вољиној мора ово троје претходити:

1.) представа радње или представа о успеху радње. То је оно, што америкањски и енглески психолози називају *preperception* („преперцепција“);*

2.) било која успавана свест о ваљаности или неваљаности радње или њезиног успеха. Ваљаност опет може да се различито покаже: или као „просуђење“ код одраслог човека, или као „осећај“ код детета. Ни једна радња не јавља се а да не претпоставља било какву вредност радње или њезиног успеха. Најбитнији моменат вољин очитује се, када се радњи претпоставља „измерена“ представа о неком делу или о његовом успеху. После тога, у име тога човек реда принципе и представе из читавог круга свога искуства. Овај се степен најкасније јавља. То је, дакле, у неку руку степен прелаза једне представе ваљаности у спољашњу радњу, где се асоцијира извесна сума моторичких импулза (покрета);

3.) асоцијација представе о

* Овај је израз први употребио Dr. Lewes, а усвојио га је највећи америкањски психолог: Уилјам Џејмс (William James, *The principles of Psychology*. I. свеска, стр. 439.)

радњи или представе о успеху са моторичким покретним импулзима.

Радње се деле у спољашње и унутрашње, а онда на спољашње проузроковане и унутрашње проузроковане.

Дечије радње вољине на почетку су посве скопчане са узроком. На основу спољашњих надражаја ступају покрети. Они су спољашње проузроковани а и у исто време спољашње радње. Ако те представе у том облику ходе, да се између надражаја и покрета умеће каква представа, у колико ствара суд или осећајно стање, ако дакле, постоје ове акцидентације вољине радње, то се оне имају константовати само у радњи (акту).

Радњи је свеједно када и да ли њој претходи какво просуђивање. Сви знаци су увек психички знаци, који су, дакле, неприступачни спољашњем проматрању. Ми морамо да радње интерпретирамо, тумачимо, и да видимо, који су им психички појави претходили. Овде нам је једино на услузи аналогија наше сопствене радње. Једино што можемо примити у овој интерпретацији, јесте ошће развиће детета; ми можемо одлучити, да ли је дете већ у стању, да има вољу.

Када се јављају праве вољине радње не да се рећи. Ми смо у стању да у најгорем случају означимо спољашњу радњу, на коју се приклања воља и да докажемо извесне етапе, последице појединих степена.

Покрети при дечијем „хватању“ дају нам, додуше, најранији повод да представимо радњу или успех радње. То се већ на томе оснива, јер се они чешће понављају. Дете може постепено да има представу покрета о самој претходној учињеној радњи.

Др. Прајер и некадашњи мој професор у Јени, Dr. Ziehen* (сада у Берлину) ковали су којекакве шеме да ово протумаче, ал' су им те њихове конштрукције воље посве несретне судбине. Данас их више нико озбиљно не узима, јер су проста нагађања без научне вред-

ности. Из анатомских шема о вољи се апсолутно не да ништа протумачити.

Са покретима при хватању врло рано спајају се осећаји угодности и неугодности. Према томе и представа о хватању брзо се спаја са тоном угодности и неугодности. Тиме радња добија карактер вољине природе.

После покретâ хватања, који се развијају као вољине радње јесу они покрети, који служе при седењу, ходу, стајању, пузању. Испочетка се ове радње јављају рефлекторно. Дете може после да представи радњу према својој моторичкој и кинестетичкој важности. Имитирајуће вољине радње ускоро добијају карактер вољине радње.

У току друге и треће године дечијег живота видимо како она имитирају (опонашају, подражавају покрете), као какви мајмунџи. Овде мора да има какав наслеђени, нервозни организам.

Код одраслих људи говорни су покрети рефлекторни, а код деце су већим делом вољине радње. Одредити тај прелаз од радње нехотичног карактера на прама радњама хотимичног карактера просто је немогуће.

Вољине радње у детета познија су душевна тековина. Дете изгледа тек онда као биће с вољом, када има све остале психичке способности. С тим је опет у свези и то, да се развој вољиних радња не може тачно означити. Представа о радњи самој или о њезином циљу, њезином успеху, мора, дакле, да претходи.

А да ово буде могућно, интелигенција мора већ бити развијена. Дете, наиме, мора да репродукује представе сећања. С тиме се морају онда судови спајати, а тај психички комплекс опет мора се асоцијирати са извесним покретима. Већ из овог произходи, да процес вољине радње може настати тек релативно касније.

У првој четвртини године нема ни трага каквој вољиној радњи. Напротив у другој четвртини години тврде некои педагози (испитаоци деце), да се показује траг самовоље. После се тај карактер самовоље спаја у „показивању“. (Од прилике при концу прве године.)

* Dr. Theodor Ziehen, Physiologische Psychologie. Jena, 1899.

При покушајима у ходу понајлак се изображава карактер вољине радње, предвиђање успеха и смишљено извађање покрета. То се већ и у томе показује, што се ови покрети често понављају.

Представа о успеху може да се асоцијира са самим покретима. Развој говора такођер спада у ову периоду. Говор се учи у исто време кад дете „прохода“.

Са почетком друге године изгледа као да се воља јавља у најпростијој форми. Ну, и доба дечаштва и девојаштва још увек се мора сматрати као доба даљњег развијања воље.

Шта више! Образовање воље не свршава се ни у омладинском добу. У име тога и у нас је проф. Стајић превео Жил Пајово дело о васпитању воље. У овом духу имадемо радове Талијана Кордеса и Немца Левина. Ну, поред те васколике идеалне тежње ових аутора, образовање воље, како су они у својој анализи спровели, није на научној висини. Тако на прилику начин Жил Пајовог проблема о вољи ни мало се не разликује од обичног популарног писања и схваћања познатог енглеског писца Смајлеа. Оба писца место стварног и научног психолошког анализирања, служе се китњастим фразама и сувише етичким инспирацијама.

Толико о вољи, а сада да видимо, како се развија и говор дететов. Међу осталим говор је у неку руку такође вољина радња.

(Наставиће се.)

Учитељски зборови.

Сазив митрополијског учитељског збора.

Пододбор Шк. Савета изабран у седници од 23. јуна (6. јула) о. г. установио је основна начела за нацрт нове Школ. Уредбе. Пошто је та основа проучена у седници Шк. С. од 17. (30.) септ. о. г., израђен је на том основу нацрт за Шк. Уредбу, који је по решењу Шк. Савета од 23. јуна (6. јула) о. г. требао бити упућен учитељству у појединим епархијама, да га оно проучи и донесе своје мишљење шта би требало у томе нацрту допунити или изоставити. Пошто се у круговима учитељ-

ским појавила жеља, да се и пре заједничког састанка по епархијама састану учитељи на договор о томе предмету, то је зам. председник новосадског среског учит. збора Младен Ђурошевић, позвао на договор чланове одбора појединих среских зборова у Бачкој. Чланови тих одбора састали се у Новом Саду, у уторак 19. окт. (1. нов.) о. г. и одржали заједничку седницу са месним учит. збором новосадским. Пошто је тог дана примио референтско звање и нови епарх. шк. референт Љ. Лотић, то су сви присутни одборници отишли њему у епарх. канцеларију где га је поздравио Мл. Ђурошевић смишљеним говором искрено и братски. Затим су га позвали да и он буде сурадник у саветовању које ће одржати. Он се томе одмах радо одазвао и одмах је одржан у основној школи кратак договор, а за тим после подне од 2—7 сах. саветовање о Шк. Уредби и осталим важним питањима, што ту спадају. По свестраном договору, дошло се до закључка, да би корисније по целу ствар било, кад би се сазвао општи митрополијски учит. збор. Пошто је тада већ стигао кући из Ср. Карловаца гл. шк. референт др. В. Ђисаловић, те једним изасланством позван дошао и он у седницу, то је закључено да се покуша извести састанак опћег митроп. уч. збора. У ту цел замолени су гл. шк. референт др. В. Ђисаловић, епарх. шк. референт Љ. Лотић, учитељ и члан Шк. С. Ђ. Михајловић и учитељица Јулка Ђурчићева да као изасланици овог састанка оду Њ. Св. патријарху као председнику Шк. Савета, да му прикажу потребу састанка митрополијског учит. збора и замоле да се исти сазове. Изасланици су у четвртак 21. окт. (3. нов.) били примљени од Њ. Св. приказали му ствар и пошто је Њ. Св. патријарх одмах радо изишао на сусрет тој молби и жељи учитељској, учињене су одмах тога дана све припреме за сазив митрополијског учит. збора. На састанку где је пала жеља да се сазове митроп. учит. збор, одмах је учињен и распоред шта да се још узме у претрес ако би се састао општи збор. Распоред тај штампан је и разаслат са нацртом Шк. Уредбе 27. (9.) у јутру хитном поштом, свима епарх. шк. управама, да га оне доставе свом учитељству.

У нацрту за Шк. Уредбу заступљене су све оне тежње, што су учитељи већ годинама

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

петициали. Нацрт није рад, који је преко ноћ скован, него је у њему, осим пекуства стеченог са досадашњом Шк. Уредбом, проучено и прихваћено што је боље, напредније и лакше се да применути од онога, што су просвећенији народи већ критички проучили, окушали и оценили као установу корисну по општи друштвени просветни напредак.

Може бити да ће се у њему наћи недостатака са формалне стране, у погледу груписања грађе и томе слично или да је нека ситнија потреба превиђена, али нашем раду садашњем није то важно, него је важно, да нацрт буде израз наших тежња у погледу напреднијег школског унутрашњег и спољашњег уређења, а равно с тим и поправци нашег угледа и моралног и материјалног положаја. Несрећеност, неслободоумље у том оквиру, трло је школу и учитеље од поставка њихова, с тога се мора једном отворено и мушки тражити оно што школи и учитељу припада. Заваравање народа празним обећањима и неупућивањем и невоспитањем о потребама које треба културно да га развију и помогну, чини се тежак грех према најдаљим поколењима и будућности народној. У овоме правцу учињено је у нас већ доста великих погрешака. Ако смо прави пријатељи просвећености и оног слободоумља, које на огњишту истинске просвећености, треба самостално да никне, напредује и да се развије, те донесе савршен плод, а не учмао и јадан, онда морамо ићи напред са пуним осведочењем у тачност и правилност својих назора и искрених и корисних добрих жеља по општи народни просветни напредак.

Учитељство је већ до сад дало народу знатан број врених раденика на пољу несесбична, племенита и пожртвовна рада око унапређења просветног добра народног, оно ће и овом приликом показати, да темељно схваћа значај таква рада и ведра чела и отворена погледа иде тим путем напред, ценећи и поштујући оне границе до којих је дозрела интелектуална моћ јединица народних, а тежећи да их редовним путем васпита, да се та граница прошири, па да те јединице васпитане за појимање значаја просвећености, и саме буду поборници бољих просветних прилика, а не њихови непријатељи који их сматрају за неку натурену излишност, што је самовоља и једностраност школованих људи

и њима неписменима натоварила, да је снесе а не треба им, јер не виде од ње непосредне користи.

Ми се радујемо што ће се дати овим збором прилика, да се констатује је ли учитељство једнодушно у својим просветним погледима или су назори који су до сад из учитељства истицани, само назори, појединаца, који то из неког ћефа заступају, као што би то хтели да прикажу неке неписмене новинарске галамције.

Д о п и с.

Вел. Кикинда. (Дирљив растанак.) Ређи су случајеви да се прави, озбиљни рад, за опће добро, похвали и призна. Чешће је да се рад од мање важности и веће користи призна, похвали и одликује, — ма било и уметнички све то припремљено и удешено. Најчешће се дешава, да се мучан, заморан а узвишени рад наставнички и не запази. Преко њега се ћутке неопажено прелази. Док данас можете наићи у листовима како је овај и онај уметник, чиновник, капцелиста, посластичар, па и држ. пандур прославио своју 25-годишњицу, 30-годишњицу, 40-год... и како је том приликом нарочито прослављен па и одликован..., дотле ако тек по пеки пут наиђете да је који од наставника у најужем кругу, у својем стану, прославио 30 год. или 40 год. рада својег. Колике се и какве припреме чине за друге. Ту су ти разни одбори, управни, стални и мештански; ту се све ужурбало да што сјајнија, величанственија прослава буде... А код наставника? Родитељи се радују, кад виде, да им деца напредују; кад се увере, да им деца још и не навршивши седму годину, лепо читају, пишу, рачунају, богу се моле, приповедају, поју и певају, разборито разговарају; радују се и даље кад виде све већи и лепши напредак из разреда у разред, док не сврше основну школу. За то време мисле родитељи и на наставнике и пађе се по који да похвали и призна, бар лепим речима, ону муку и труд. После тога почињу родитељи заборављати наставнички рад, муку и труд, онај силни јед и душевни напор учитељев, — док су деца до видног напретка дошла. Мало по мало као и да није никад ни било, — све се заборавља. Настав-

Уници скромни, неразметљиви, ненаертљиви, ни из близо ни из далека не спомињу и не напомињу и тако се њихов рад заборавља. Та награда њиховом раду је на небесима. Јел'те да грдне ироније! И баш е тога хоћу да известим учитељство о једном признању наставничког рада — иако је ово било у врло узаном оквиру.

У торонталској жупанији отпочето је тихо, мирно, пензијонисање српских вероисповедних учитеља и учитељица — због недовољног знања мађарског језика. Тек дође однеко држ. надзорника на вероисп. српски школ. одбор, да у току ове школске год. има Н. Н. и Н. Н. поднети молбу за умировљење. И кад дође то време молба се пошаље, а за тим хајд на преглед у Бечкерек. Тамо питају за здравље, и кад ти изјавиш да си потпуно здрав, — онда ти жупанијски лечник пронађе бољу и ти си за кратко време умировљен. И видите, сви ћуте на ово, — или можда то тако и треба.

На тај начин је септембра ове године умировљена и изврсна учитељица велико-кикиндска, гђа Евгенија Баковљева. Месни школски одбор ценећи рад гђе Баковљевићке решио је, да се сазове нарочита седница у којој ће се опростити са својом узорном учитељицом. И тако је 29. септембра (12. октобра) одржана та седница. У седницу су дошли сви чланови. Гђу Баковљевићку је допратио у седницу школ. управитељ. На столу су биле две особито лепе вазне са дивним цвећем, између њих стони часовник а испред овог сребрна мастионица. Председник школског одбора г. др. Паја Симић отвори седницу, изјави, да је е тога сазвао одбор за данас, да се опрости од своје многогодишње вредне учителице, и позове управитеља г. Михаила Косића да одржи опростајни говор. Управитељ изјави, да је ево сада позван, да се у име школ. одбора опрости од госпође, што му чини особиту част, и радује се томе јер познаје рад гђе Баковљевићке, и као садруг за пуних 35 година, и као управитељ за преко 18 год. Иако школски одбор признаје, да је време, да се гђа почне одмарати од својег трудног, заморног рада, ипак мора да зажали, што школа наша губи једну изврсну снагу, коју је тешко заменити. Гђа Баковљева је прва оспособљена учитељица у В. Кикинди. Она је пуних 35 година у Кикинди предано, вредно,

савесно дужност своју испуњавала. За све време долазила је тачно, спремна у своју школу. Никада није била спречена да је морала 3—4 дана од школе изостати. Полагала је са децом својом 35 завршних школских испита и 35 пута јој је рад био оцењен са најбољом оценом „врло добар“ и 35 пута је добила писмено признање и похвалу, — иако се за то време месне, епархијске и државне власти мењале. Ето у том је правцу ређао и низао г. управитељ речи пуне признања и хвале. Ишло је од срца, — јер су истините биле. На крају је г. управитељ рекао, да школски одбор, захваљујући јој и овом приликом на савесном извршеном 35 год. раду, жели, да до краја живота проведе у миру, здрављу и задовољству. У знак хвале и признања пека прими ове малене дарове: две вазне, часовник и мастионицу. — На један мах захори се: Живела! Сви чланови, почев од председника приступили су гђи Баковљевој и руковаше се са жељом, да буде здрава и задовољна. — Тронута до суза пажњом школ. одбора, гђа се са неколико топлих речи захвалила школском одбору на признању и одликовању и управитељу г. Косићу на другарским и управитељским саветима, који су допринели, да је своје дужности на задовољство могла извршивати.

На ово се поново захори: Живела!

Управитељ и један члан одбора отпратише госпођу у њен стани уручише јој дарове. Иако овако скромно, у најужем кругу, ипак је лепо од вел.кикиндског школ. одбора да изврстан, трајан, савестан рад признаје и одликује.

— л. —

Преглед књига.

Мађарска читанка за III. разред.

Написао и саставио Јован Пекруљев учитељ вежбаонице.

Почетком октобра о. г. добисмо од Школ. Савета прописани уџбеник за мађ. језик, из којег смо требали почетком септембра о. г. саставити спец. наставни план за мађ. језик.

По садржају сам судио, да је распоред књиге добар. Проучавајући пак само дело, дошао сам до уверења, да I. део не ваља, а и II-ом и осталим деловима има се што-шта приговорити.

Примедбе ћу своје навести прво оним редом, како је сам писац дело своје поделио.

1. Примедбе на земљописна штива. *Látókör.* — *Látóhatár.* Починье са: „*Mi a mezőn vagyunk*“. Али то не стоји. У школи се чита. А ако је г. писац мислио да упозори учитеље, да ту лексију треба прво у природи да обраде — није требао. 3. *A község.* Пошто је г. писац том делу читанке дао наслов „Земљописна штива“, држим, да није морао само хронолошким редом изређати само оно, што треба дете — на основу упутства — да зна већ у II. разреду, него је могао тај број обрадити у виду приповетке; рецимо како је дете ишло у госте и то први пут у Н. Из опажања тога малог путника, треба деца да дознају све што треба да знају о општини. Учитељу пак треба оставити, да он из приповетке извуче као есенцију оно, што је прописано да треба да зна дете из III. раз. 5. *A község lakói.* Како и то градиво мора бити у II. разреду обрађено у том обиму, у каквом га износи писац у читанци за III. р. држим, да би уместо тога броја могле доћи приче у којима би се могла наглашавати толеранција људи разних вера и народности. Тим би се начином и поновило и проширило градиво из II. раз.

Сухопарним дефиницијама и самим набрајањима, неможемо ми деци омилити учење мађ. језика. У тим штивима треба да има радње, живота, јер без радње нема дражи; а без дражи не може бити ма̀ра, па дакле ни правога рада. — На екскурзијама треба деца да стичу основне појмове из земљописне наставе и на мађ. језику, а циљ земљописних штива треба да је: да на занимљив начин привикавају децу мађарском говору из онога круга, који је учитељ претходно обрадио.

2. Примедбе на морална и поучна штива. 24. *A róka és a holló.* Прва реченица почиње: „*A holló egy darab sajtot lopott*“. Лепо бра̀о! А је ли морално, што је гавран крао? И је ли га ко за то казнио? Јер ако је крао, безусловно је требао бити за то и кажњен — јер то штиво читају ученици III. разреда. Држим, да би г. писац боље урадио, да је уместо *lopott* рекао „*talált*“. 25. *A tyúk és a galamb.* Част и поштење *Fay Andras*-у. Али за правоученије да „*Aki dolgozik, nem éhezik*“ није се морала узети кокош која чепрка онде, одакле је читачи тога штива метлом вијају, него друга која басна. Од много јачег би утиска било на децу прича скоро исте поуке „*A tücsök és a hangya*“ са правоученијем: „Ко лети план-

дује, зими гладује“. 27. *A hű kutya.* Ако г. писац држи да њему верују аџанска деца да је Гезу „мало“ псетанце избавило из воде — он се љуто вара. Бр. 31. Последњи одсек нема никакве логичне везе са штивом. Могао је изостати.

3. Код природописних штива ми је генерална замерка што писац није имао доста на уму нов начин учења природописа.

Специјалних примедба имам само неколико:

Код 36. бр. писац вели да псето, мачка и т. д. „*Az embertől kapnak enni, azért házi állatok*“.

Код бр. 40. писац закључује, да је зец корисна животиња. Да је и штетна то не спомиње.

У погледу стила и језика имам приметити, да је на много места г. писац — у намери да буде што мађарскији — просто претерао. — Није пазно на то, да употребљава у штиву што више познатих речи, а тек неколико нових и то „обичнијих“ речи, него се је усљавало да покаже како он зна добро мађарски. За доказ ћу навести бр. 27. *Szólj igazat!*

У том штиву од 12 редака наишао сам на ове деци познате речи: *örizett, eszébe jutott, megtréfálja, segítség, híre — hamva, röhögöt, (за што баш röhögöt?) boszankodtak, esalta, beszidták (тако не каже Мађар) visszafordultak, üzöbe vette, rá sem hederitet, hazudik hitte, utól, érte, széttepte.*

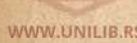
А то је за једно мало штиво и одвише много речи.

Резуме: Без двојбе, да је читанка за III. разред осим I. дела доста добра. Види се да је г. писац имао на уму и „*Utasítás*“ и прилике у којима се наше школе налазе. Техничка израда задовољава. Слике су јасне и добре. Али је моје тврдо уверење, да је рукопис г. Искруљева прегледао ма који учитељ. збор, да би ми данас имали врло добар уџбеник за III. раз. из мађ. језика у уџбенику г. Искруљева, као и то, да када би високослав. Школ. Савет имао више на уму 19. § Школ. Уредбе, срп. в. нар. основне школе биле би снабдевене бољим уџбеницима.

Учитељ

III. р. с. в. н. о.
школе мохолоке.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Б Е Л Е Ш К Е.

Позив на митрополијску учит. скупштину.

За митроп. учит. скупштину разаслат је сви-ма учитељима овај Позив: Ради претреса на-црта за нову Школску Уредбу, израђеног од изаслатог пододбора всл. Школ. Савета, као и ради саветовања о другим важним школ-ским питањима сазива се Митрополијска учитељска скупштина за дане 5. (18.) и 6./19. новембра о. г. у Новом Саду у великој дворници хотела Речеји, са овим дневним ре-дом: 1. Отворање и конституисање. 2. Претрес нацрта Школске Уредбе и одређење по-ребних правилника. 3. Расправа о Наставној Основи. 4. О специјалној Наставној Основи. 5. О школским књигама. 6. Савремени напре-дак и повише у методском поступку и главни захтеви за успех код свију наставних предме-та. 7. Стручни листови и књиге. 8. О школ-ским дневницима и записницима. 9. Предло-зи. 10. Затворање скупштине. Напомена. Из-вестноци свију одбора ереских зборова држа-ће претконференцију 4. (17.) нов. о. г. у среди-шњој срп. основној школи у 8 часова пре под-не, те се позивају сви ти известноци, да у то време тачно дођу на заказано место. Скуп-штина ће се одржати оба дана свагда од 8 часова пре подне. — Ко жели да му се обез-беди стан, нека се пријави најдаље до 2./15. новембра о. г. на адресу Српски Учитељски Збор, Ujvidék. Заједнички ручак биће 5. 18. новембра у хотелу Речеји уз цену од 2:40 К. Ко жели да буде на заједничком ручку, нека се такође пријави до 2. 15. новембра о. г. Срп. Учит. Збору у Новом Саду. — Станова има у хотелу „Јелисавети“ а К 1:20; у хотелу „Ре-чеји“ а К 1:60 и 2— К; у хотелу „Фабри“ а К 1:20 и К 1:60; у хотелу „Бела лађа“ (два кревета а К 3:60 три кревета К 4:40), један кревет К 2—; у хотелу „Оријент“ а К 1:60; у хотелу „Три круне“ а 1—; у хотелу „Код Камиле“ а К 1:40 (Све по једном кревету).

Изложба учила. За ову изложбу издала е књижара учитељског д. д. „Натошевић“ овај позив: У петак и суботу, 5. (18.) и 6. (19.) новембра о. г. биће скупштина ереских на-родних учитеља митрополије карловачке у ве-ликој дворници хотела Речеја. Књижара учитељског деон. друштва „Натошевића“ у Новом Саду, приређује прву изложбу школских учила, прибора и књига

у ереском учитељском конвикту. Изложба ће бити отворена 5. (18.), 6. (19.), 7. (20.) и 8. (21) новембра од 9—12 сати пре подне и од 3—5 сати после подне. За улазак се плаћа 40 потура.

Освећење срп. учит. конвикта. Управни од-бор учит. конвикта издао је овај позив: Срп-ски учитељски конвикт у Новом Саду позива на свечано освећење свога дома, које ће бити у суботу 6. (19.) новембра 1910. године у 11 сати пре подне. После освећења држи свечани говор председник ереског учи-тељског конвикта Аркадије Варађанин. У ве-че тога дана у 8 сати приређује се концерат са играчком уз суделовање певачкога збора Ср-ба учитеља и певачкога збора питомаца Срп. Учит. Конвикта у великој дворници хотела Речеја у корист ереског учит. конвикта. За улазак се плаћа: Ложа 6 К; седиште у првих десет реди 2 К; у других десет реди 1 К 60 п.; сва остала седишта 1 К; стајање 60 пот. Улазнице се могу добити у књижари учитељ-ског деон. друштва „Натошевића“ у Новом Са-ду и у вече о забави на Благајници. Распо-ред Забаве. 1. Смоленски: Осана — пева пе-вачки збор Срба учитеља. 2. Мокрањац: Хај-дук Вељко — пева певачки збор Срба учите-ља. 3. а) Маршнер: У дивној шуми; б) Су-нашце са висине, Напуљска песма — пева мешовити певачки збор питомаца ереског учи-тељског конвикта. 4. Драгашевић: На Варва-рину — декламује учитељ Коста Пешић. 5. Мокрањац: П. руковет. Из моје домовине. — пева певачки збор Срба учитеља. 6. Мих. Стевановић: Говори истину, мало позориште у два чина, представљају питомци ереског учитељског конвикта, ученици IV. разреда срп. вел. гимназије: Чича Папта, Драгомир Јевтић, Срдац, његов син, Рајко Петровић, Ранко, Срданов друг, Светислав Лазич. Чича Срећко, Лазар Макејмовић. Догађа се у јед-ном селу. 7. Хавлас: Падајте браћо — пева певачки збор Срба учитеља. 8. Смеса ереских народних песама — свира тамбурашки збор питомаца срп. учит. конвикта. За тим играч-ка по утврђеном реду. На играци свира вој-ничка музика.

„Српски учитељски конвикт у Новом Саду“ примио је у октобру о. г.: од ереског учитељског збора у Мољу 10 К у место венца на одар пок. Радославу Ловићу, учитељу молском. — Од Миливоја Цви-

Јановића, трговца у Маљевцу 102 К чланарине. — Од Ђуре Недељковог из Сирига 40 К чланарине. — Од српског учитељског збора у Сентомашу 102 К чланарине и 20 К у место венца на одар пок. Ђорђу Р. Стефановићу, бившем школском управитељу. — Од учитељског д. д. „Натошевић“ у Новом Саду 20 К прилога у место венца на одар свом члану управног одбора пок. Крсти Малеташком учитељу у Турији. — Од Милице уд. Крсте Малеташког из Турије 10 К прилога у место венца свом пок. мужу Крсти Малеташком, учитељу у Турији. — Од Паје Кнежевића, економа из Шурјана 52 К чланарине. — Од Паје Латинчића, месара у Новом Саду 22 К чланарине.

Промене у учитељству. За учитеља у Турији, изабран је Јован Ђендић, — Жи. војин Раковић, постављен је привремено за учитеља у Нађлаку.

Филозофија у Јапану. С обзиром на синтезу културе оригинална је слика предавања на свеучилишту у Киото. На истом универзитету постоје катедре за европску филозофију, индиску филозофију (будизам), а и кинеску филозофију (конфуцијонизам). Пошто овако у Јапану, класичној домовини културне асимилације, долазе у додир три велика — једно од другог са свим различна — душевна система, могуће је, да ће се из тог развити интересантна и нова синтетична филозофија.

Против туберкуле. У Америци хоће на оригиналан начин да науче публику, како да се брани против туберкуле. „Друштво против туберкуле“ намерава на свима железничким станицама и јавним местима извешати уметнички израђене плакате, на којима би било приказано циновско пустошење туберкулозе. Издаће 1,000.000 плаката, који ће бити 2·75 м широки а 2·15 м високи.

Број школа у Француској. У Француској с Алгиром заједно било је 1900—1910. године 83,007 осн. школа.

Подела је овака:

	Јавних:	Приватних школа:
Мушких школа	23,896	2843
Женских „	23,441	9787
Мешовитих „	22,388	652
Свега:	66,725	13,282

У Француској је настава бесплатна а обвезна је од 6—13 године. Али ко стече за-

кључну сведоџбу (certificat d' études primaires) а може је стећи од једанаесте године, том се опрашта даље похађање осн. школе.

Ђачка самоубиства у Пруској. У Пруској се за 25 година (1883—1907.) догодило 1293 ђачка самоубиства, и то 1102 дечака а 191 девојчица. Дакле просечно годишње 52, а недељно 1 случај. За то време стаповништво се увећало са 10 милијона на 38 милијона, а број школа од 40.000 на 70.000 стотина.

Кратке белешке. У Токију (Јапан) има 800 народних купатила. За 1 купање се плаћа отприлике у нашем 3 филира. — У Немачкој пада једна купка на 21.000 становника, а у Угарској на 41.000. — У арадској жупанији било је 1885. год. само 49 школа са мађарским наставним језиком, а ове 1910. г. 124 школе са 304 учитељске снаге. — Пре кратког времена издао је министар просвете наредбу за државне школе бр. 12.005. како се имају осигурати држ. школе од ватре и ред спасавања ученика приликом пожара. — По извештају Јулианума број школских дворана се прошле године повећао са 17; број учитеља са 65 на 82, а број школске деце са 4629 на 5371. (Од ових је 456 (?) Мађара, 639 Немаца, 75 Хрвата—Срба (?) и разних 88.) Број школске деце на железничким, реформатским и јулианским мађарским школама прешао је већ 10.000. — У нашим држ. школама осим недеље има, за време школског рада, још 102 дана одмора, а у Виртембершкој само 65. — У Торонталској жупанији за последње подруг године тражили су својевољно пензионисање 32 учитеља, који не знају потпуно мађарски. — У Сегедину зидају стручну школу за производњу кудеље и лана. — Уз школу ће припадати и 30 јутара земље. Цео трошак ће стати 350.000 К. — Шпанолски министар просвете издао је наредбу, којом је нар. васпитање (осн. школа) са свим независно од цркве. Уједно забрањује утицање свештеника у школске ствари. — Учитељи у Штајерској основали су своју господареку и кредитну задругу.

 Молимо дужнике да пошљу заосталу претплату.